

УКРАЇНСЬКА МОВА.

ПІСЛЯБУКВАРНИЙ ПЕРІОД

Підручник для 1 класу
загальноосвітніх шкіл

Рибниця
2024

Автори-укладачі:

Т.А. Лозан, В.М. Бондарева, С.Г. Звягінцева, Л.М. Ішбердієва, І.В. Мошняга

Рецензенти: **О.Л. Якимович**, канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри української філології ПДУ ім. Т.Г. Шевченка;
І.О. Бронич, учитель укр. мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії ДОЗ «РУТЛ-К»

Умовні позначення

– Барвінок – познайомить вас з культурою й звичаями українського народу в Придністров'ї

– Гугуце – розповість вам про культуру й традиції молдавського народу в Придністров'ї

– Оленка – представить вам культуру й традиції російського народу в Придністров'ї

– робота в парі з товаришем

– скоромовки

– прислів'я, приказки, загадки, лічилки

– спільна робота з батьками

– зверніть увагу, запам'ятайте

– початок уроку

– урок закріплення вивченого матеріалу

– урок розвитку мовлення

Українська мова. Післябукварний період: підручник для 1 класу загальноосвітніх шкіл / Авт.-укл. Т.А. Лозан, В.М. Бондарева, С.Г. Звягінцева, Л.М. Ішбердієва, І.В. Мошняга / За заг. наук. ред. Т.А. Лозан. – Рибниця, 2024. – 69 с.: іл.

Дорогі першокласники!

Всі ви вже навчилися читати та писати. І допоміг вам у цьому підручник «Наша абетка». Це перша сходинка у пізнанні світу знань.

Підручник «Українська мова» є логічним продовженням навчального змісту підручника «Наша абетка» і спрямований на закріплення правил, вивчених у букварний період.

Вас чекають цікаві завдання для списування за зразком, мовні та мовленнєві ігри, творчі завдання.

Будьте уважними, пишіть без помилок, вдосконалюйте свої правописні вміння!

Звуки мовлення. Букви

1. Прочитайте виразно слова. Які звуки чуєте у кожному з них? Якими буквами розрізняються виділені слова?

Рот, **губи**, **зуби**, око, вухо, ніс.

Звуки ми чуємо і вимовляємо. На письмі звуки позначаються буквами. Букви ми бачимо, читаємо, пишемо.

2. Згадайте друковані та рукописні букви. Прочитайте їх. Повторіть назви букв. Яка буква не позначає окремого звука?

Аа а <i>Аа</i>	Бб бе <i>Бб</i>	Вв ве <i>Вв</i>	Гг ге <i>Гг</i>	Ґґ ґе <i>Ґґ</i>	Дд де <i>Дд</i>	Ее е <i>Ее</i>
Єє є <i>Єє</i>	Жж же <i>Жж</i>	Зз зе <i>Зз</i>	Ии и <i>Ии</i>	Іі і <i>Іі</i>	Її ї <i>Її</i>	Йй й <i>Йй</i>
Кк ка <i>Кк</i>	Лл ел <i>Лл</i>	Мм ем <i>Мм</i>	Нн ен <i>Нн</i>	Оо о <i>Оо</i>	Пп пе <i>Пп</i>	Рр ер <i>Рр</i>
Сс ес <i>Сс</i>	Тт те <i>Тт</i>	Уу у <i>Уу</i>	Фф еф <i>Фф</i>	Хх ха <i>Хх</i>	Цц це <i>Цц</i>	Чч че <i>Чч</i>
	Шш ша <i>Шш</i>	Щщ ща <i>Щщ</i>	Ь знак м'якшення <i>ь</i>	Юю ю <i>Юю</i>	Яя я <i>Яя</i>	

азбука алфавіт абетка

2. Вставте букви. Спишіть слова. Назва якої квітки має інше значення?

у о

б..з..к

о и а

ж..рж..н..

і и

..р..с

3. Спишіть слова в алфавітному порядку. Охарактеризуйте усно звуки у виділеному слові.

Чорнобривці, барвінок, конвалія, айстра, нарцис, **троянда**.

4. Спишіть текст, вставляючи пропущені букви.

ЖИТТЯ КВІТІВ

Житт.. кв..тів починається з пр..л..сків. Пр..л..с..к – кв..тк.. ніжн.., але смілив.. . Ще не зйд.. сн..г, а вже пнеться цупк..й п..рост..к. За день виростає д..вгий зел..ний л..сточ..к, а потім з'являється ніжн.. кв..тка.

за Юрієм Смоличем

5. Із поданих складів утворіть слова. Назвіть голосні звуки в кожному слові.

си	ло	ри	да
лі	ла	ру	ба
се	то	во	ка

6. Прочитайте текст. Доберіть до нього заголовок.

Білою скатертиною вкрилася земля й спочиває. Важкі білі шапки надів ліс і притих. На снігу видно звірині й пташині сліди.

Вітальна листівка

дуже скоро буде свято!

1. Прочитайте вірш. Які ви знаєте свята? Як люди вітають один одного зі святом?

Прийде гостей пребагато,
Будуть квіти, всюди сміх,
На столі смачне для всіх.
Телефон наш не змовкає,
Нас вітають, ми вітаєм.
У яскравії пакунки
Поскладали подарунки.

особисто

телефоном

електронною поштою

2. Прочитайте листівку для Чомучки. Кого вам доводилось вітати зі святом? Як ви це робили?

Звертання

Привітання

Побажання

Підпис

3. Прочитайте текст вітальної листівки. Які помилки автор допустив при складанні листівки? Запишіть виправлений текст.

Люба матусю!

Щиро вітаю тебе!

Бажаю тобі міцного здоров'я, злагоди й миру.

Нехай щастям буде наповнений кожен твій день.

З любов'ю твій.

4. Кого б ви хотіли привітати телефоном? Із яким святом? Пригадайте правила ввічливої розмови телефоном.

5. Продовжіть діалог.

– Привіт, Галю! Як справи?

– Привіт, Катю! Все добре, готуємось до Великодня. А в тебе як справи?

– Теж добре, сьогодні будемо з мамою пекти паски.

– А ти вже колись пекла паски?

–

6. Доповніть текст для вітальної листівки матусі з 8 Березня.

Люба матусю!

Щиро вітаю тебе ... !

Бажаю тобі ... , ...,

Нехай щастям буде наповнений кожен твій день.

З любов'ю

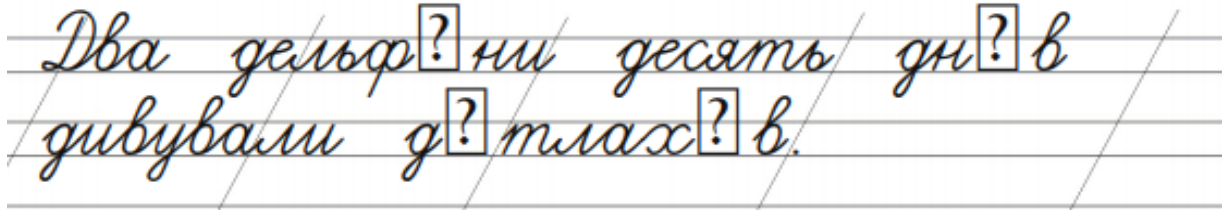

7. Дізнайтесь у батьків про дату народження всіх членів сім'ї. Складіть привітання з днем народження бабусі.

Звуковий аналіз слів

1. Напишіть каліграфічно. Вставте пропущені букви. Підкресліть букву, яка є в кожному слові. Чи однакові звуки позначено цією буквою?

2. Прочитайте пари слів. Якими звуками вони відрізняються?

Будяк – буряк

клас- квас

Пиріг – поріг

квітка – клітка

3. Замініть в поданих словах одну букву, щоб вийшло нове слово. Запишіть утворені слова.

Зразок: лісок-пісок, ...

Лис – ..., коса – ..., білка – ..., малина – ..., ворота – ...

4. Випишіть слова, вимова яких починається з голосних звуків.

Вишня, акація, барвінок, олень, лев, усмішка, веселка, журавель, індик, ліс, екран.

5. Дітям подарували іграшки. Тарасику дістався тигр, а Катрусі – кошеня. А що подарували іншим дітям?

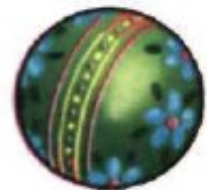
Марійці

Павлику

Олі

Людмилі

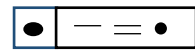
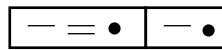
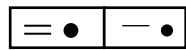
Володі

6. Прочитайте текст. Виберіть і запишіть речення з іменами дітей. Підкресліть в іменах букви, які позначають голосні звуки.

Продзвенів дзвінок. Учні йдуть на перерву. Ірина й Олесь відчинили кватирку. Чергові Віра й Тимур миють дошку. Світлана поливає квіти.

- Підберіть з тексту слова, які відповідають даним звуковим моделям.

7. Додайте до слів на початку або в кінці одну букву й отримаєте нове слово. Запишіть нові слова, вимовте у них приголосні звуки.

Оса, трава, лід, жар, рука.

8. У поданих словах змініть перший голосний звук на [і]. Прочитайте утворені слова.

Зразок: кут – кіт, ...

Сом, дати, булка, ручка.

Склад. Наголос

1. Назвіть зображені предмети. Чим вони відрізняються?

- Поділіть слова на склади.

2. Назвіть зображені предмети. Назвіть слова, у яких два склади.

У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

зоу́ля

3. Прочитайте. Знайдіть та запишіть слова, у яких один склад. До яких слів підходить звукова модель? = ●

Оса, сом, рік, лев, рак, бік, око, жук, мак, слон, яма, ліс.

4. Прочитайте слова, виділяючи голосом наголошений склад. Спишіть, поставте наголос.

Цукéрка, о́лень, по́друга, вира́зно, воро́та, но́вий, при́ятель.

5. Прочитайте слова парами. Складіть з поданими словами речення. Як змінилося значення слів від зміни місця наголосу?

бра́ти – браті́

за́мок - замо́к

6. Прочитайте речення, правильно наголошуючи слова. Спишіть, поставте наголос у виділених словах. Підкресліть двоскладові слова.

У книзі **сорок** сторінок. У **сорок** скрипучий голос. На **березі** пасуться кози. На **березі** з'явилися листочки.

7. Прочитайте слова. Запишіть лише ті слова, які можна перенести з рядка в рядок.

Весна, квіти, мак, трава, день, лілія, джміль, бджола, чайка, пеньок, рись.

Візьміть до уваги! Склад з однієї букви не переноситься з рядка в рядок. Наприклад: **півонія**.

8. Прочитайте вірш.

Мамо, **матінко**, **матусю**,
Я варити кашку вчуся.
Як **навчусь** варити я –
Буде їсти вся **сім'я**.

Варвара Гринько

- Назвіть звуки і букви у виділених словах. Покладіть наголос.

9. Дайте відповіді на запитання.

Що хлопчик дає дівчинці?

Коли люди дарують одне одному квіти?

Де можна взяти квіти для подарунка?

Де хлопчик узяв квіти, щоб подарувати дівчинці?

Чому дівчинка не рада подарованим квітам?

Висловлювання за серією сюжетних малюнків

1. Відгадайте загадку.

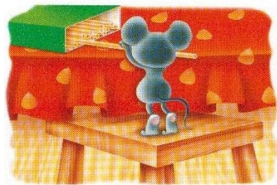
Пильно дім охороняє,
Кицю Мурку захищає,
Бачить з буди двір увесь
Хто це, дітки?

- Які слова не можна поділити для переносу? Поясніть.

2. Розгляньте серію малюнків. Складіть запитання до кожного малюнка. Дайте повні відповіді на запитання.

- Для чого мишка використала соломинку?

3. Розгляньте серію малюнків. Продовжіть і запишіть речення.

Бабуся спекла Петрику _____ .
Хлопчик взяв їх із собою на _____ .
Друзям теж хотілося спробувати _____ .
Але Петрик не пригостив _____ .
Раптом ззаду підбіг _____ .
Він розкинув усі _____ на землю.

- Чи правильно вчинив Петрик?

4. Розгляньте серію малюнків. Розташуйте речення відповідно до розвитку подій. До якого з малюнків речення відсутнє?

Несподівано розпочався дощ.
Дівчата йшли зі школи додому.
Оленка розкрила парасольку.

5. Розгляньте серію малюнків.

- Знайдіть спільних героїв на малюнках.
- Знайдіть місце, у якому відбуваються події.
- Визначте час подій.
- Назвіть дії героїв.
- Складіть розповідь відповідно до поданої схеми.

Одного разу (коли?) ... (де?) ... (хто?) ... (що робив?) ..., щоб (?!). Потім цей же герой (розповідь за другим малюнком, третім) робив (дія й ціль дії) ?!. У результаті (що вийшло?) ..., тому можна сказати, що цей герой (який?)

- Дайте назву розповіді.

6. Придумайте за такою ж схемою розповідь за малюнками, поданими у вправі 4.

Звукове значення букв я, ю, є, ї

1. Напишіть каліграфічно. Підкреслять букви, які позначають два звуки.

Я я ся моя
Моя бабуся знає багато казок.

Букви **я, ю, є** позначають два звуки на початку слова, після голосного та після апострофа.
Буква **ї** завжди позначає два звуки [**йі**].

2. Спишіть слова. Підкресліть слова у яких букви я, ю, є позначають два звуки.

Юра, якір, зозуля, в'юн, дятел, яблуко, маяк, ясно, ключ, співає, Євген, язик, м'ясо, юшка.

3. Прочитайте текст. У виділених словах назвіть букви та звуки. Спишіть перше й друге речення.

Мою бабусеньку звать **Надія**. Вона лагідна, ніжна, щира й мудра. Ніхто так не **вміє** голубити, пригортати до себе, як вона. Коли я хворію, **бабуня** **пожаліє** й підтримає. Як я люблю, коли вона каже, що я – її найкраще онучатко, пташенятко, ластів'ятко.

4. Розкажіть про свою бабуся.

Слова для довідки:

Бабуся (яка?) добра, лагідна, привітна, мудра, щедра. Бабуся (що робить?) любить, піклується, пригощає, турбується, хвилюється, радіє.

бабуся яблуко

5. Утворіть слова за зразком. Зі словами однієї пари складіть речення.

Один	Багато
чай	гаї
край	
соловей	
герой	

6. Прочитайте текст. Спишіть виділені слова, вставляючи пропущені букви.

КВІТЕНЬ

Квітень із кошика пензлика взяв, писанки-крашанки розмал..вав: квітко.. , пташко.. і травичко.. .

7. А чи знаєте ви, хто які звуки подає? Складіть і прочитайте речення, додаючи потрібні слова.

 мукає, а поросятко ____. Пищить а нявчить _____. _____, _____.

• У яких словах букви **я**, **ю**, **є** позначають два звуки?

8. Додайте потрібні слова й запишіть речення. Вимовте звуки й назви букв в іменах.

Юля і Любомир _____.

Юрко любить _____.

9. Знайдіть до слів відповідні схеми. Складіть із ними речення.

Тюльпан, кряк, юрта

— = • —

= • — | — •

= • = | — • —

1. Відгадайте загадку.

Куций хвіст і довгі ноги.
Уночі і вдень – тривоги.
Миру й спокою не знаю
І, злякавшись, утікаю.

2. Прочитайте текст. Чи можна вважати його закінченим? Чому?

Одного разу зайчик почув, що в сусідньому лісі дуже багато росте диких яблунь. Він сказав їжачку піти і нарвати яблук для своїх діток. Їжак погодився. Але шлях пролягав через

- Як ви думаєте, через що міг пролягати шлях? Продовжіть розповідь.

3. Знайдіть кінцівку до кожного прислів'я. Як ви розумієте їх зміст?

У кишені вітер
У голові вітер
Посієш вітер –

пожнеш бурю.
гуляє.
дме.

4. Поділіть текст на речення.

Наша сім'я велика і дружна тато і мама працюють на швейній фабриці вони шиють пальта і плаття брати працюють на заводі я вчуся у першому класі.

5. Розташуйте речення так, щоб вийшов текст.

І ось шпаки прилетіли. Учні зробили нові шпаківні. Діти радо зустрічали своїх маленьких друзів. Настала весна.

6. Чи можна вважати, цей текст закінченим? Чому?

На краю села ріс сад. У ньому було багато фруктових дерев. Петрик щодня приходив і збирав смачні яблука. Одного разу

- Продовжіть розповідь.

7. Доберіть до поданих слів слова, протилежні за значенням.

день
земля
гвалт
мир
початок
хлопець

дівчинка
війна
небо
ніч
кінець
тиша

8. Прочитайте текст. Чи можна вважати його закінченим?

Галя і Петрик гралися в парку. Біля одного дерева вони побачили знесилену пташку. Діти принесли ...

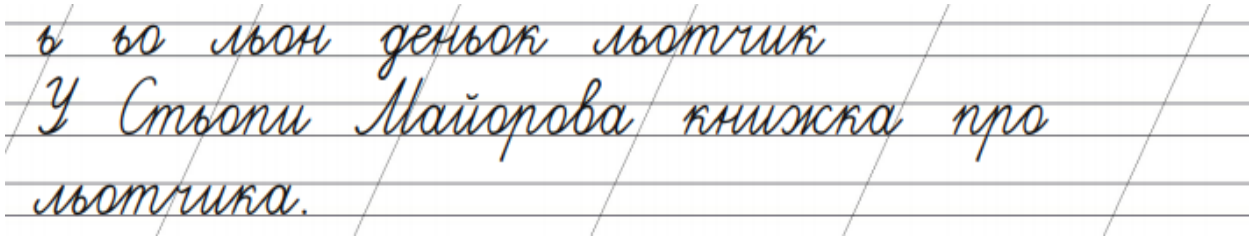

- Продовжіть розповідь.

Буквосполучення йо, ьо

1. Напишіть каліграфічно. Підкресліть буквосполучення ьо, йо.

2. Спишіть речення, вставляючи замість крапок пропущені букви. Як переносити слова з буквосполученням ьо та йо?

У Л..ні кол..орові олівці. С..годні він намалює снігову бабу. У н..го гарний настрій.

Буквосполучення **ьо, йо** при переносі не розривається: пе-н**ь**очок, пен**ь**о-чок, га-**й**ок.

3. Спишіть текст, вставляючи слова з довідки.

Улітку поле ____ . Зацвів синій ____ .
Біліють ніжні ____ . Червоні яскравий ____ .
Яка ____ краса!

Слова для довідки: кольорове, льон, ромашки, мак, польова.

4. Прочитайте загадку. У слові-відгадці вимовте звуки, назвіть букви.

Біля пен**ь**очка
Шапочки кругленькі,
Ніжні, тоненькі.
Це вирости

5. Запишіть речення, використовуючи слова з довідки.

Сова – _____, _____, _____, _____.

Синичка – _____, _____, _____, _____.

Довідка: мудра, весела, сонна, турботлива, увічлива, уважна, добра, стара.

6. Прочитайте текст. Слова зі знаком м'якшення поділіть для переносу. Спишіть речення з виділеними словами.

На зеленому лузі видніються золотенькі сонечка. То цвіте **жовтенька** кульбабка. На ніжних квіточках – росяні **сльози**. Пригріє сонечко й висушить кульбабчині сльози.

7. Прочитайте слова. Складіть звукову модель до виділених слів.

Пеньок, **кольори**, йога, скринька, його, рученьки, **пальці**, працьовиті, **йод**, дзьоб, польова.

8. Прочитайте слова. Чого у них більше звуків чи букв? Чому?

Лось, півень, карась, джміль, лисонька, горобець, гайок, рись, йогурт, льон, льотчик, Йосип, літнього.

Правопис ненаголошених [e] та [u]

1. Прочитайте і спишіть речення. Поставте над словами наголоси.

На узліссі стоїть задумливий **клен**.

Невеличкі **кленочки** розпусти листочки.

- Вимовте по складах виділені слова. У якому з них звук [e] наголошений, а в якому – ненаголошений? Чи однаково вони вимовляються?

2. Порівняйте і запам'ятайте вимову наголошених і ненаголошених звуків [u], [e].

[e]

пень

[и]

млин

[e]

пеньок

[и]

млинок

Як правильно писати слова з ненаголошеними [e] та [u]?

Щоб дізнатися, як правильно написати слова з ненаголошеними голосними звуками [u] та [e], треба дібрати перевірне слово, в якому ці звуки наголошені: **сестра, бо сестри; крило, бо крила.**

3. Прочитайте слова парами. Яка буква пропущена? Чому?

л...сток – лист

з...мля – землі

гр...бок – гриб

ст..бло – стебла

- Спишіть, вставляючи пропущені літери.

4. Складіть і запишіть речення із розсипаних слів?

берези, Коло, чижі, стрибали.

- Знайдіть слова з ненаголошеними голосними звуками [e] та [u]. Чи до кожного слова можна дібрати перевірне?

Написання окремих слів з ненаголошеними голосними [u] та [e] треба запам'ятати: **дитина, криниця.**

5. Прочитайте рядки з вірша Лесі Українки. Які букви пропущені? Які перевірні слова можна дібрати?

На з...леному горбочку,
У в...шневому садочку
Притулилася хатинка,
Мов малесенька д...тинка.

- Спишіть, виділені слова, вставляючи пропущені літери.

6. Запишіть слова й перевірте їх написання за зразком.

С...ло – села

т...пленький – теплий

кр...ло –

с...ненький –

7. Прочитайте текст. Перекажіть його.

У нашому с...лі побудували т...плицю. Там вирощують розсаду. Щодня через скляний дах у т...плицю заглядає з...мове сонце. Надворі хуртовина, а в т...плиці з...леніють огірки.

- Спишіть текст, вставляючи пропущені літери. Назвіть усі звуки у виділеному слові.

8. Розгадайте ребус. Підберіть до слова-відгадки перевірне слово.

Позначення на письмі подовжених приголосних звуків

1. Прочитайте слова. Виділені подвоєні букви читайте як один подовжений звук.

Навчання, завдання, змагання, життя, знання, гілля.

- Спишіть. Підкресліть букви, що позначають подовжені приголосні звуки. Поділіть слова для переносу.

М'які подовжені приголосні звуки на письмі позначаються двома буквами: бажан**н**ня, облич**ч**чя. Переносити можна так: гі-**л**ля, гі**л**-ля.

2. Прочитайте слова. Подумайте, як їх можна поділити для переносу.

Плаття, уміння, зілля, коріння, узлісся, галуззя, сміття.

3. Спишіть, вставляючи пропущені букви. Зробіть взаємоперевірку.

У вересні починається навчан..я в школах. Усі діти здобувають знан..я та умін..я на уроках читан..я. Домашні завдан..я всі виконують добре.

- Охарактеризуйте кількість звуків і букв у виділеному слові.

Відповідайте так: «У слові читання букв 7, а звуків – 6. Звуків менше, бо один подовжений м'який звук [н':] позначено двома буквами «ен».

Зверніть увагу! Подовження звука у звуковій моделі позначається двокрапкою.

4. Прочитайте прислів'я. Поясніть, як ви розумієте його зміст. Усно поділіть слова з подовженими м'якими звуками на склади.

Слова щирого вітання дорожчі за частування.
Корінь навчання гіркий, а плід його смачний.

- Випишіть, ці слова, позначаючи в них наголос.

5. Складіть і запишіть речення за малюнками зі словами, які містять подовжені м'які приголосні звуки.

6. Прочитайте вірш Самуїла Маршака.

Приведи усе в порядок,
Щоб були готові **зрання**
Олівець, перо і зошит –
все, що треба для **навчання**.

- Спишіть. Виділені слова поділіть для переносу.
- Складіть їх звукову модель.

7. Відгадайте загадку. Запишіть слово-відгадку.

Ніг не маю, а ходжу,
Рота не маю, а скажу,
Коли обідати, коли спати,
Коли роботу починати.

8. Складіть прислів'я із розсипаних слів. Як ви розумієте його зміст?

красна, пір'ям, Пташка, людина, а, знанням.

Велика буква в словах

1. Складіть з букв слово. Скажіть, що називають ці слова?

М А І І
 О А Н Н Н В А
 Р Р І А В

- Пригадайте правило написання імен і запишіть їх.

2. Разом із сусідом по парті сформулюйте правило написання слів з великої букви.

3. Розгляньте малюнки. Прочитайте написане. Доберіть клички тваринам. Допишіть їх у речення.

Це котик...

Це папуга...

Це песик...

4. Прочитайте. Поясніть, чому виділені слова написано з великої букви. Випишіть ці слова.

Влітку я поїду до бабусі **Марії**. Вона живе в селі **Михайлівка**. Там мене чекають мої друзі **Артем** і **Ярослав**. Разом з друзями я буду купатися в річці **Дністер**.

ВЛІТКУ

5. Назвіть і поясніть неправильне написання імен, прізвищ людей та імен по батькові.

хлопчик	Дмитро	донька
Петрик	іванович	оленка
сергій	Ксенія	Кирило
Гончаренко	Петрівна	Миколайови
		ч

- Запишіть слова без помилок.
- Напишіть своє ім'я, прізвище та ім'я по батькові.

6. З'єднайте слова. Складіть словосполучення.

республіка
річка
село
корова
гори

Ласуня
Карпати
Придністров'я
Строїнці
Дністер

Чергування голосних

1. Прочитайте слова парами. Якими звуками вони відрізняються? Спишіть.

Кінь – коня, камінь – каменя, лід – льоду, сім – семи, ніч – ночі, осінь – осені, гора – гірка, нога – ніжка, слово – слів, село – сіл.

- Підкресліть букви, якими відрізняються пари слів у відкритих та закритих складах.

2. Зробіть висновок, коли пишуться букви о та е, а коли – і?

3. Змініть подані словосполучення так, щоб відбулося чергування голосних. Зробіть висновок, чому всі утворені слова мають голосний і?

СТОЛИ –

НОЖІ –

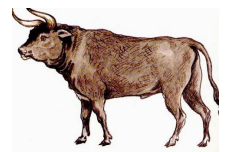
ГРОМИ –

КОТИ –

ВОЛИ –

.....роги –

4. Складіть прислів'я. Запишіть. Зверніть увагу на виділені слова. Чи відбуваються в них чергування голосних?

1. коневі, Дарованому, не дивляться, в зуби.

2. спотикається, ногах, Кінь, на чотирьох, і то.

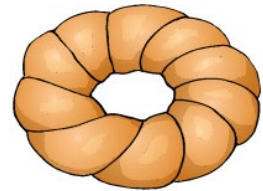

5. Прочитайте вірш. Знайдіть слова, в яких відбулося чергування голосних. Запишіть їх.

Калач (пісня-гра)

Я печу, печу, печу
Дітям всім по калачу.
Зверху маком потрушу,
В піч гарячу посаджу.
Випікайтесь, калачі,
У натопленій печі!
Буду Васю, буду Нату
Калачами частувати!

Галина Демченко

- Підкресліть букви, якими позначаються ці звуки.

6. Перевірте себе.

ЧЕРГУВАННЯ ЗВУКІВ ГОЛОСНІ	
у відкритому складі	у закритому складі
-о-, -е-	-і-
печі	піч
ночі	ніч
порогу	поріг
голова	голівка
несу	ніс

7. Прочитайте. Спробуйте пояснити випадки чергування голосних звуків в словах.

школа – шкіл
хмелю – хміль

воля – вільний
шестеро – шість

моя – мій
перо – пір'я

Чергування приголосних

- Прочитайте рядки слів. Якими звуками вони відрізняються. Спишіть. Підкресліть букви, якими відрізняються слова.

Книга – книжка – у книзі
Кожух – кожушок – у кожусі
Бік – бочок – на боці

- Зробіть висновок, які приголосні можуть чергуватися в словах.

- Розгляньте таблицю.

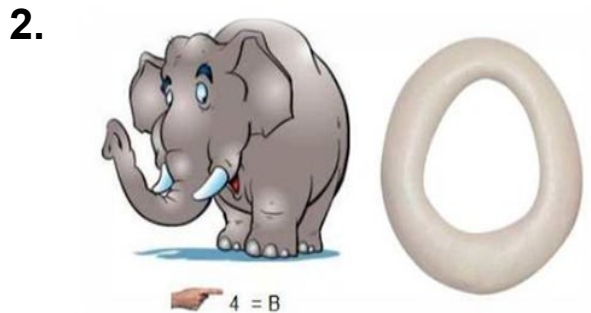
Звуки, що чергуються	Приклади
<p>Г — Ж З</p>	<p>нога — ніжка (на) нозі </p>
<p>К — Ч Ц</p>	<p>рука — ручка (в, на) руці </p>
<p>Х — Ш С</p>	<p>муха — мушка (на) мусі </p>

- Запишіть слова, в яких чергуються звуки.
- Змініть слова **дорога**, **вухо**, **рік** так, щоб відбулося чергування приголосних.

3. Прочитайте. Змініть подані слова так, щоб відбулося чергування приголосних. Запишіть. Підкресліть приголосні, які чергуються.

берег – на ..., око – в ... ,
 круг – у ... , щука – на

4. Розгадайте ребуси. Вкажіть, чи можна відгадки змінити так, щоб відбулося чергування приголосних чи голосних звуків в словах. Складіть речення зі словами-відгадками.

5. Прочитайте вірш. Випишіть виділені слова. Підкресліть букви, які позначають приголосні звуки, що чергуються.

В житті усім потрібна **дружба**:

І для розваг, і для журби й для служби.

Із **другом** легше в світі жити,

Але й дружити треба вміти.

Коли ж якесь нерозуміння,

Потрібно виявить терпіння.

При сварці – швидше помиритись –

Не варто з **друзями** сваритись.

6. Складіть прислів'я. Поясніть їх значення. Зверніть увагу на виділені слова. Чи відбуваються в них чергування приголосних звуків?

1. Зійшов берись за **плужок**.
 сніжок плужок

2. І панує, **плуг** годує.
 піч як годує.

Чергування приголосних

1. Прочитайте й зверніть увагу на чергування приголосних звуків і наголос у словах.

берегти́ – бережу́, береже́ш, бережу́ть;
каза́ти – кажу́, ка́жеш, ка́жуть;
колиха́ти – колишу́, коли́шеш, коли́шуть;
ходи́ти – ходжу́, хо́диш, хо́дять;
плати́ти – плачу́, пла́тиш, платя́ть;
носи́ти – ношу́, но́сиш, но́сять.

• Зробіть висновок, які ще приголосні звуки можуть чергуватися в словах.

2. Змініть слова за зразком і запишіть. Підкресліть букви, які позначають приголосні звуки, що чергуються.

Зразок: в'язати – в'яжу.

возити –	просити –
писати –	світити –
плакати –	хотіти –
садити –	пекти –
косити –	радити –
різати –	простити –

• Прочитайте слова, правильно їх наголошуючи.

3. Складіть і запишіть речення. Зверніть увагу на виділене слово. Чи можливо його змінити так, щоб відбулося чергування приголосних звуків у слові?

ліс, У, весна, прийшла.

одяглися, Дерева, у, вбрання, зелене.

джмелі, Гудуть, та, комахи, інші.

4. Прочитайте прислів'я. Поясніть їх зміст. Запишіть.

Згода дім будує, а незгода руйнує.
Річ краще нова, а дружба – стара

- Підкресліть слова з буквами, що позначають м'які приголосні звуки.
- Запишіть звукову модель слова **руйнує**.

5. Прочитайте. Випишіть букви, які позначають приголосні звуки, що чергуються.

нога – на нозі – ніженька;
поріг – на порозі – поріжок;
сісти – сидіти – сиджу;
класти – кладу – складати;
козак – козацький – козаченько;
подруга – подрузі – подружки;
пастух – пастушок – пастуше;
муха – мусі – мушка;
вухо – у вусі – вушко.

6. Доберіть слова, щоб відбулося чергування голосних чи приголосних звуків.

дорога –

вага –

сніг –

глек –

гора –

нора –

ріка –

зоря –

7. Розгадайте ребус. Зверніть увагу на слово-відгадку. Вкажіть, чи можна це слово змінити так, щоб відбулося чергування приголосних.

В

І

2

Г

А

Правопис слів з апострофом

1. Прочитайте. Вимовте виразно виділені слова. Твердо чи м'яко вимовляється приголосний звук, який позначає букву, що стоїть перед апострофом? Спишіть.

Об'ява, роз'їзд, подвір'я

Ранні пташки росу п'ють, а пізні – слізки ллють.

ІМ'Я

Букви **я, ю, є** після апострофа позначають два звуки: м'ята, в'юн, п'єса, бур'ян. Буква **ї** завжди позначає два звуки: їжак, солов'ї.

2. Прочитайте слова в колонках. З'єднайте їх за значенням.

п'є

в'ють

в'януть

квіти

водичку

гніздечко

Слова з апострофом переносяться по складах. При переносі слів апостроф не відокремлюється від попередньої букви: ру-м'я-ний, рум'-яний.

3. Прочитайте. Спишіть. Виділені слова поділіть для переносу.

ЛІЧИЛКА

В'юн, хом'як, пір'їна, в'ється
знак апострофом зветься.

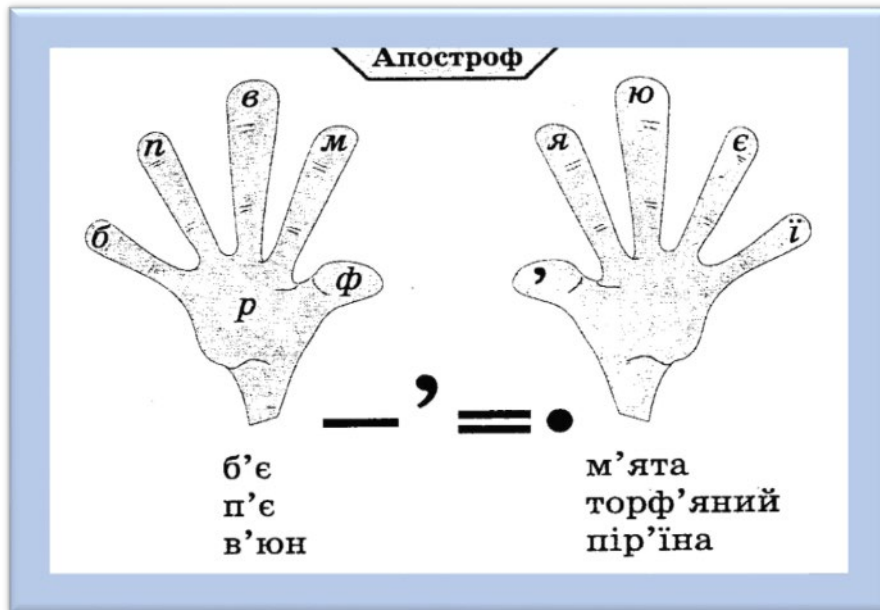

4. Прочитайте слова кожного рядка. Утворіть і запишіть речення.

Поміж, в'ється, трав, стежка.
Співають, солов'ї, весело.
У, малі, гнізді, ластів'ята.

5. За малюнком спробуйте сформулювати правило написання слів з апострофом.

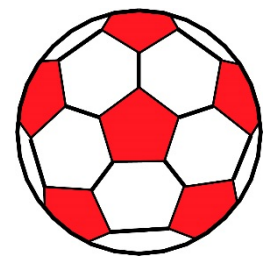
6. Прочитайте. Спишіть. Виділені слова поділіть для переносу.

Чергові

Дем'янку і **Мар'янка** сьогодні чергові. Їх **обов'язок** поливати квіти, щоб не **зів'яли**. Горять **полум'ям** червоні **цикламени** на підвіконні.

7. Знайдіть на малюнках слова з апострофом.

- Складіть і запишіть з ними речення.

Закріплення вивченого

• Сьогодні ми з вами відправляємось у подорож на вітрильнику. На ньому можуть подорожувати тільки знавці мови. Щоб приєднатись до них виконайте завдання.

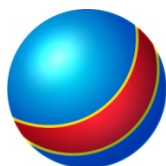
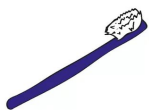
1. Придумайте красиву назву вітрильника. Запишіть її. Підкресліть букви, які позначають приголосні звуки.

2. Прокладіть до корабля доріжку із букв, які позначають голосні звуки. Випишіть їх з поданого ряду.

3. Візьміть з собою особисті речі. Запишіть, що із поданих речей ви взяли б. Побудуйте звукові моделі цих слів.

4. Пройдіть по сходинкам пропущених літер і ви опинитесь на палубі вітрильника. Вставте пропущені букви і запишіть слова.

гіл..я

ВОЛОС..Я

навчан..я

5. Заповніть особистісну карту подорожувальника. Запишіть у зошит своє ім'я, прізвище та ім'я по батькові.

Прізвище _____

Ім'я _____

По батькові _____

• Наша подорож триває. Ми пропливаємо біля острова «Впертих літер». На ньому проживають літери, які постійно сперечаються, хто з них має займати важливе місце в слові. Щоб їх помирити потрібно виконати наступні завдання.

6. Вставте пропущені букви, підберіть перевірні слова. Запишіть.

кр..ло – _____

л..сток – _____

р..балка – _____

в..сна – _____

7. Змініть подані слова так, щоб відбулося чергування голосних. Запишіть їх.

печі – _____

ночі – _____

несу – _____

8. Змініть слова так, щоб відбулося чергування приголосних. Запишіть їх.

Нога – _____ – _____

Рука – _____ – _____

Вуха – _____ – _____

• Під час подорожі ми зустріли нових друзів. Вони разом з вами повертаються з подорожі.

9. Встановіть закономірність між назвою тварини та її кличкою. Запишіть ці клички.

Барбос

Вухань

Нюша

Муркіт

• Вітаємо! Наша подорож завершується. Залишіть свій запис в книзі відгуків. Для цього потрібно виконати останнє завдання.

10. Зберіть і запишіть речення з розсипаних слів.

знаю, Я, мову, українську.

• Отже, подорож закінчилась. Ви продемонстрували свої знання з української мови. З вами було приємно подорожувати!

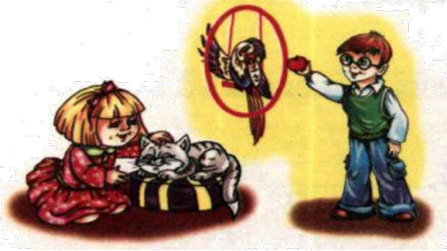
Слова – назви предметів

1. Напишіть каліграфічно.

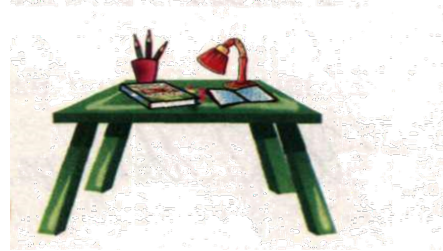
Хто це? Що це?

• Розгляньте малюнки. Дайте відповіді на запитання.

Хто це?

Що це?

• Запишіть слова за зразком.

(Хто?) Хлопчик,
(Що?) Лампа,

Назви людей і тварин відповідають на питання **хто?** Назви всіх інших предметів відповідають на питання **що?**

2. Прочитайте слова.

Лисиця, місяць, заєць, цукор, цукерка, горобець, криниця, цапок, сонце.

• Поставте питання до кожного слова: хто? (лисиця), що? (місяць).

цукор цукерка

3. До слів, які відповідають на питання хто?, доберіть слова, які відповідають на питання що?.

Хто? **Що?**

скрипаль – скрипка

моряк – _____

лісник – _____

школяр – _____

4. Складіть і запишіть речення за схемами.

 в'яже що?

 поливає що?

Хто? годує _____.

 любить що?

5. Замініть назви в кожному рядку одним словом.

Пальто, шапка, сорочка, штани – це

Ведмідь, лисиця, заєць, вовк – це

Синичка, дятел, сорока, горобець –

Глечик, склянка, каструля, тарілка –

6. Прочитайте слова. До кожного з них усно поставте питання хто? або що?

Комбайн, корівник, літак, мурашка, льотчик, село, корова, селянин, комбайнер, футбол, мурашник, футболіст.

• Випишіть слова за зразком.

(Хто?) Комбайнер,

(Що?) Комбайн,

7. Розгадайте ребуси.

К Н

ї К

Слова – назви ознак

1. Напишіть каліграфічно.

Овочі – огірок, морква, помідор.

2. Розгляньте малюнки. Назвіть предмети та їх ознаки за кольором.

Яблуко (яке?) зелене.

Слова, що виражають ознаки предметів, відповідають на питання **який? яка? яке?**

3. Прочитайте і відгадайте загадку.

Жовта, гарна, запашна.
Так смакує нам вона,
бо медова всередині
соковита, ніжна

- Запишіть її.

загадка і загадка

4. У кожному рядку знайдіть «зайве» слово.

Полуниця (яка?) гірка, червона, соковита.
Лимон (який?) солодкий, жовтий, кислий.
Яблуко (яке?) кучеряве, солодке, рум'яне.

5. Прочитайте. Дайте відповіді на питання що це?

Зелений, довгий, хрумкий – це

Овальний, жовтий, кислий – це

Кругле, яскраве, тепле, ласкаве – це

Білі, холодні, легкі – це

Слова для довідок: лимон, сонце, сніжинки, огірок.

6. Запишіть, які бувають предмети за смаком.

Полуниця... , щавель... , сіль... , цукор... , гірчиця.... .

- Складіть і запишіть речення за схемою.

_____ , а _____ .

7. Прочитайте текст. Доберіть із довідки пропущені за змістом слова.

Прийшла весна

Прийшла весна. Раніше почало вставати (яке?) сонечко. Зігріло (яку?) землю. Задзюрчали (які?) струмочки. Зазеленіла (яка?) травичка.

Слова для довідок: холодну, веселі, ніжна, ясне.

- Спишіть текст. Підкресліть слова – назви ознак предметів хвилястою лінією.

8. Допоможіть мамі зварити борщ. Назвіть овочі, які потрібно покласти в каструлю, та їх ознаки.

- Вимовляйте за зразком:
Капуста – зелена, свіжа, соковита.

Слова – назви дій

1. Напишіть каліграфічно.

Качечка іде, каченят веде.

2. Розгляньте малюнки. Скажіть, хто що робить.

• Складіть до кожного малюнка речення й запишіть їх.

Слова, які означають дії предметів, відповідають на питання **що робить?** **що робила?** **що робив?** **що роблять?**

3. Прочитайте вірш.

Де струмочок жебонить,
жабка в затінку сидить.
Ловить мушок не сачком,
а липучим язичком.

В. Гринько

• Випишіть із вірша слова, які відповідають на питання що робить?

4. Прочитайте і пригадайте, хто як пересувається. Виберіть правильну відповідь і запишіть пари слів за зразком.
Зразок. Кізочка (що робить?) ходить.

Білочка (стрибає, літає, плаває).

Змія (ходить, стрибаче, повзає).

Лелека (бігає, плаває, літає).

Рибка (повзає, плаває, ходить).

5. Прочитайте. Поставте питання до слів. Назвіть тварин, що виконують ці дії.

Мукає, гавкають, муркає, дзижчать, шипить, хрюкають, пищать, каркають, кує, тьохкає, цвірінькають, кряче.

6. Прочитайте. Випишіть слова, які відповідають на питання що робить?

Стоїть козлик над водою, трясє бородою.
Сидять малі горобчики у сірих піджачках.
Ходить сон коло вікон.

7. До слів – назв предметів доберіть слова – назви дій. Складіть і запишіть речення з парою слів.

Бджоли	повіває
Вітерець	тече
Річка	світить
Сонечко	гудуть

8. Утворіть і запишіть прислів'я. Поясніть як ви їх розумієте.

людей, Поспішиш, насмішиш.
той, не їсть, Хто, робить, не.

9. Прочитайте. Спишіть. Слова, які означають дію предметів, підкресліть двома рисками.

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила.

Т. Шевченко

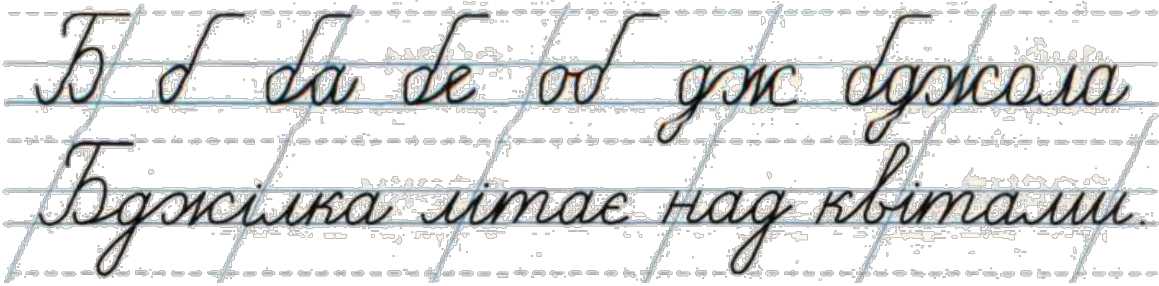
10. Розгляньте малюнки. Назвіть предмети. Розкажіть, які дії виконують цими предметами.

Прийменник

1. Напишіть каліграфічно.

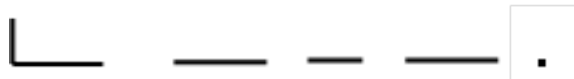

2. Прочитайте. У кожному реченні назвіть усі слова по порядку. Які з них найкоротші?

Вітерець шарудить
листячком на березі. Діти
прийшли до лісу. Раптом з яру
вискочив вовк.

- Спишіть речення, яке відповідає схемі.

Слова **у, до, в, на, з, по, над, від, біля, під, при, через** – прийменники. Прийменники пишуться окремо від інших слів. Вони служать для зв'язку слів у реченні.

3. Випишіть із правила спочатку прийменники, які складаються з однієї букви, потім ті, що з двох букв і так далі.

4. Прочитайте вірш.

Проміння грає на столі,
у дзеркалі, на квітах,
тремтить у пташки на крилі,
в садках, росою вмитих.

В. Сосюра

- Випишіть прийменники і слова, перед якими вони стоять.

5. Прочитайте вірш. Впишіть прийменники, користуючись словами з довідки.

... розлогим дубом
нам ... втіху
заховався ... сонця
клаптик снігу.

Довідка: Під, на, від.

6. З'єднайте частини прислів'їв. Запишіть їх. Підкресліть прийменники.

Під лежачий камінь
Узявся за гуж –
Не помиляється той,

не кажи, що недуж.
хто нічого не робить.
вода не тече.

7. Розгляньте малюнки. Складіть речення, використовуючи прийменники **на, під, біля**.

8. Прочитайте.

Хто де живе?

Горобці гніздяться всюди.
По куцах – сорокопуди,
Шпак і одуд у дуплі.
Стриж – над річкою, в землі.

Б. Чалий

- Які слова у вірші означають назву одного птаха, а які – багатьох?
- Назвіть прийменники разом зі словами, до яких вони відносяться.

Опис предмета

1. Відгадайте загадку.

У зеленім зіллі
виросли дівчатка.
Вії у них білі,
золоті очатка.

2. Складіть та запишіть опис ромашки за планом, використовуючи слова з довідки.

План

Де росте ромашка?
Яке стебло у квітки?
Які в ромашки листки?
Які в неї пелюстки?
Яка у квітки середина?
Як потрібно оберігати рослину?

Довідка: поле, гай, ліс; тонке, високе, товсте; вузькі, довгі, блискучі, видовжені; білі, жовті, голубі; золота, жовта, сонячна; не виривати, не знищувати, поливати.

3. Прочитайте текст.

Уранці Оля йшла до школи. Біля дороги в зеленій траві вона побачила ромашку. Її маленькі білі пелюстки промінцями розходилися від золотого сонечка, що було посередині.

– Ой, яка красива квітка!

Оля захотіла зірвати квітку.

Але раптом побачила на пелюстках краплинки роси.

А в краплинках горіли сонечко й блакитне небо.

Оля задивилася на краплинки роси й не зірвала квітку.

За Василем Сухомлинським

- Чому Оля не зірвала ромашку?

4. Назвіть, які квіти зображені на малюнку. Запишіть їх назви.

5. Запишіть речення, вставивши пропущені слова з довідки.

Гарбуз..., а кавун..., ... (жовтий, зелений, смугастий). Огірок..., а помідор... (зелений, червоний, довгий, круглий). Морква..., а капуста... (довга, кругла, помаранчева, зелена). Цибуля..., а яблуко... (солодке, гірка).

6. Опишіть предмети.
за кольором

за смаком і формою

7. Розгадайте ребуси.

Запрошення

дуже скоро буде свято!

1. Прочитайте вірш. Здогадайтесь, про яке свято йдеться у вірші?

В цей день лише для тебе
Сміється сонце з неба,
І ніжно пахнуть квіти,
Його теплом зігріті,
А котик походжає
Тобі добра бажає.

2. Дайте відповіді на питання.

1. Хто і як вітав вас із днем народження?
2. Що звично бажають на день народження?
3. Кого ви запрошуєте на свій день народження?
4. Як ви це робили?

3. Прочитайте запрошення для Лісовика. Куди запросили Лісовичка? Хто його запросив?

• Зверніть увагу на структуру запрошення.

Звертання

Назва події

Час і місце
проведення

Підпис

4. Утворіть та запишіть пари слів.

Зразок. Оленка – Оленко.

Максим –
Світлана –
Василь –
Оля –
Юлія –

Василю
Олю
Юліє
Світлано
Максиме

- Коли ми можемо вживати ці слова?

5. Доповніть запрошення.

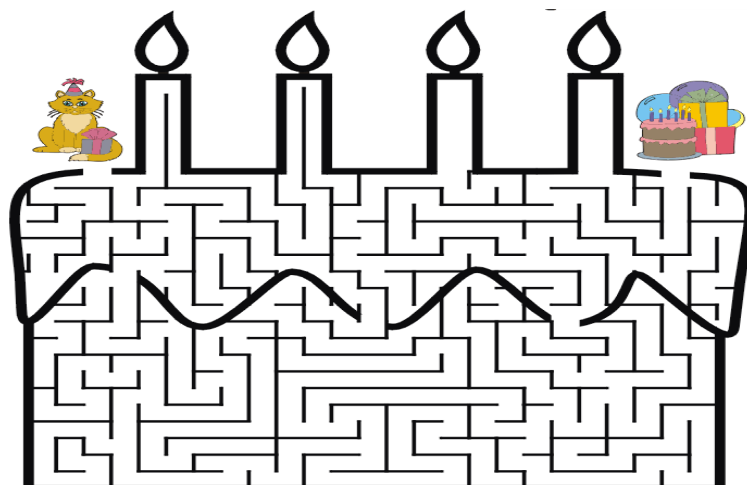
6. Прочитайте текст запрошення.

Дорога Іринко!
Запрошую тебе на мій день народження.
З повагою Світлана.

- Які помилки допущені при складанні запрошення?

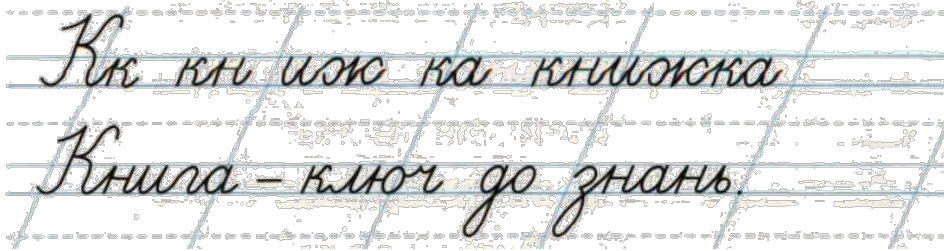
7. Допоможіть Котику дістатись до тортика та подарунків.

Речення

1. Напишіть каліграфічно.

2. Встановіть межі слів і прочитайте речення.

З КНИГОЮ ТРЕБА ДРУЖИТИ.

• Скільки слів у реченні? Запишіть речення.

Речення виражає закінчену думку.

3. Розгляньте схеми. Прочитайте речення з правильною інтонацією.

- └ . Весна!
- └ ? Весна.
- └ ! Весна?
- └ ─ ? Прийшла весна!
- └ ─ ! Прийшла весна.
- └ ─ . Прийшла весна?

• Запишіть речення та відповідні схеми до них.

пóдруга

4. Складіть речення з поданих слів. Зачитайте його з різною інтонацією та запишіть.

книжку Оля подарувала подрузі своїй

5. Доповніть речення за зразком.

Зразок. (Хто?) кухар; кухар (що робить?) готує; готує (що?) їжу.

(Хто?) шахтар; ... (що робить?) ...; ... (що?)

(Хто?) водій; ... (що робить?) ... ; ... (що?)

(Хто?) вчитель; ... (що робить?) ... ; ... (кого?)

6. Запишіть речення, ставлячи в кінці речення потрібний розділовий знак.

Лисиця живе в лісі

А ти посадив дерево біля будинку

Діти, не паліть сірників

7. Поділіть текст на речення. Позначте кінець кожного речення зниженням голосу й паузою. Спишіть, ставлячи в кінці речення потрібний розділовий знак.

Осінній вечір

У лісі швидко насувається вечір темні тіні лягають погід деревами старі сосни стоять непорушно надвечірнє сонце сховалося за деревами.

8. Визначте кількість речень у тексті.

Ми вчимося в першому класі **діти** нашого класу дружні і працелюбні ми **любимо** свою школу

- Складіть звукові моделі виділених слів.

9. До слів лівого стовпчика доберіть слова з правого.

дякую

м'ячем

розв'язував

матусі

обкопувати

вирази

грається

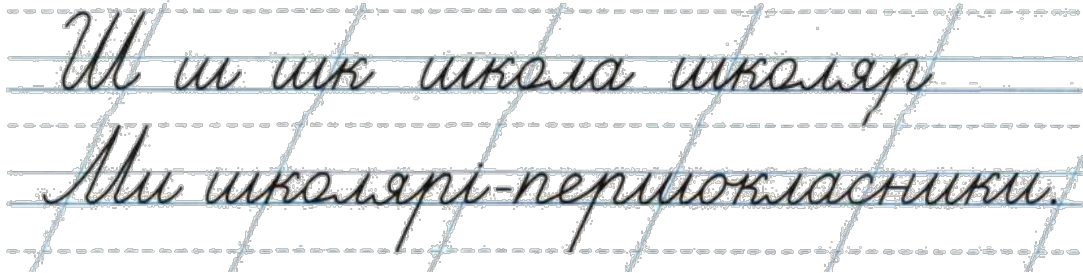
дерева

- Складіть з парою слів речення.

Речення

1. Напишіть каліграфічно.

2. Доповніть речення потрібними словами із довідки. Запишіть їх.

Дідусь, мама, дитина – це

Сорока, качка, горобець – це

Собака Рекс, корова Зірка, кіт Мурко – це

Довідка: тварини, люди, птахи.

гумка лінійка олівець

3. Прочитайте слова й подумайте, які з цих предметів не потрібні школяреві для навчання.

М'яч, олівець, подушка, гумка, лялька, пенал, машинка, зошит, лінійка.

• А що ви візьмете до школи? Запишіть речення.

Зразок: Я покладу в ранець ..., ..., ..., ...,

4. Складіть речення з поданих слів. Запишіть одне речення.

сонечко, до, школярів, У, віконечко, заглянуло. гарненько, Я, у, зошиті, літери, пишу.

5. Запишіть вірш. Допишіть останнє слово.

Має Галя добру звичку
класти книги на

6. Поширте речення головними словами.

_____ уроки.
_____ газету.
У кімнаті _____.

7. Доберіть з довідки потрібні слова, щоб скласти вірш.
Запишіть його.

Ми прийшли до школи
Всі бажаєм
Дружба в праці
Все зробити разом

Слова для довідки: зможем, вчитись, потрудитись, допоможе.

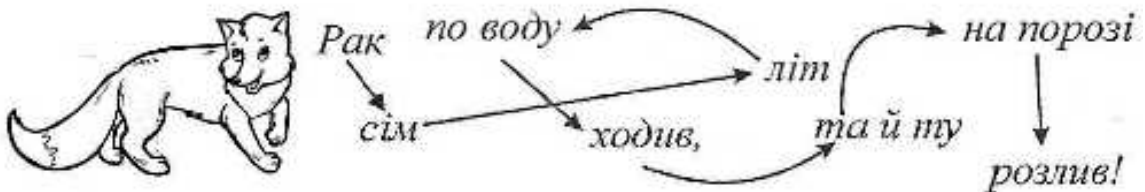

8. Складіть речення за допомогою малюнків.

у _____ .
 _____ і .

9. Складіть та запишіть прислів'я.

10. Промовте скоромовку.

По базару йшов .
Бубонів у .

11. Складіть речення із розсипаних слів.

допомагали, Андрійко, бабусі, Софійка, і. води,
Хлопчик, приніс. подвір'я, А, підмела, дівчинка.

1. Прочитайте виразно вірш.

РІДНА МОВА

Велична, щедра і прекрасна мова,
Прозора й чиста, як гірська вода, —
То України мова барвінкова, —
Така багата й вічно молода.
Вона, як ніжна пісня колискова,
Заходить в серце й душу з ранніх літ,
Ця мова, наче пташка світанкова,
Що гордо лине в свій стрімкий політ.

Юлія Косинська

• Складіть речення з підкресленими у вірші словами за таким початком: «Наша мова –...».

2. Складіть із «розсипаних» слів речення. Запишіть. Поясніть висловлювання.

1. Любити, вчителька, рідну, вчить, нас, мову.
2. Мова, найдорожчий, рідна, скарб.

українська мова

3. Прочитайте текст. Підберіть заголовок і придумайте продовження.

У Придністровській Молдавській Республіці розмовляють російською, молдавською та українською мовами. Вони є офіційними. За допомогою мови ми можемо спілкуватися між собою, передавати свої знання. Дуже важливо знати мову свого народу...

4. Утворіть прислів'я із поданих частин.

Спершу подумай,
Легко сказати,
Мову веде,

наче мед тече.
а потім скажи.
та важко зробити.

- Запишіть утворені прислів'я. Підкресліть двома рисками слова-назви дій. Поясніть їх.

5. Прочитайте текст.

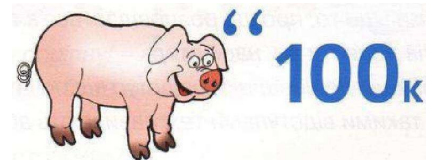
РІДНЕ СЛОВО

Кажуть, що душа народу виражається у слові. Це справді так, бо рідне слово сповнене любові й ніжності. Рідне слово пробуджує нас до добра, до звершення добрих вчинків. Рідне слово – це найдорожчий скарб людини.

- Запишіть останнє речення, підкресліть хвилястою лінією слова, що виражають ознаку предмета.

6. Розгадайте ребуси. З першим словом складіть усно речення.

7. Доповніть схеми слів. Складіть зі словами речення.

Слово

—		○	—	○
---	--	---	---	---

Буквар

—	○	—			—
---	---	---	--	--	---

8. Розкажіть про мови, якими спілкуються у Придністров'ї?

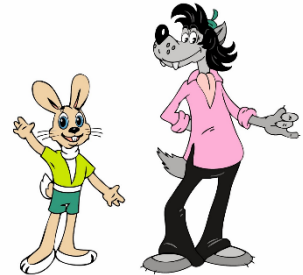
Складіть речення зі словами-відгадками до ребусів із вправи 6.

1. Дайте відповіді на питання.

- Чи любите ви дивитись мультфільми?
- Які мультфільми ви бачили?
- Про кого ці мультфільми?
- Хто з героїв вам найбільше сподобався?

2. Розгляньте малюнки й дайте відповіді на питання.

- З яких мультфільмів ці герої?
- Хто з них має гарну поведінку?
- З кого треба брати приклад?
- Хто показує, як не слід чинити?
- Які їх вислови ви запам'ятали?

- Складіть розповідь про одного з улюблених героїв.

3. Прочитайте уривки із відомих казок. Назвіть їх персонажів.

1. Уліз і той. Уже їх стало шестеро, вже їм так тісно, що й нікуди. Коли тріщать куці, вилазить ведмідь та й собі до рукавички, реве та й питається: «А хто, хто в цій рукавичці?»

2. Ступили обидва на кладку, зійшлись посередині та й ну один одного лобами і рогами бити. Бились, бились та й попадали обидва у воду.

3. Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена.
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,
Тут тобі й смерть.

4. Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений, –
Я від баби втік,
Я від діда втік,
Та й від тебе втечу!

- *Складіть розповідь про одного з героїв відповідно до поданої схеми.*

Одного разу (коли?) ... (де?) ... (хто?) ... (що робив?) ..., щоб (?!). Потім цей же герой робив (дія й ціль дії) ?!. У результаті (що вийшло?) ..., тому можна сказати, що даний герой (який?)

- *Дайте назву розповіді.*

4. *З'єднайте частини прислів'їв. Як ви їх розумієте? Одне прислів'я запишіть. У виділеному слові назвіть глухі приголосні звуки.*

Правдиве слово
Менше говориш

більше почувеш.
помічник у спілкуванні.

5. *Відгадайте загадку. Складіть розповідь про цього героя відповідно до поданої схеми у вправі 3.*

У темнім лісі проживає, довгий хвіст пухнастий має.
Їй на місці не сидиться. Як зовуть її?

1. Прочитайте текст.

ЗАЙЧИК

Вискочив на галявину зайчик. Сів на задні лапки, прислухається. Багато ворогів у сірого.

- Дайте відповіді на питання.
 1. Скільки речень ви прочитали?
 2. Про що йдеться у кожному реченні?
 3. Чи зв'язані речення за змістом?

**Зв'язані за змістом речення складають текст.
До тексту можна дібрати заголовок.**

- Спишіть текст вправи. Підкресліть слова, що позначають дії предмета двома рисками.

2. Прочитайте речення. Розташуйте їх у такому порядку, як відбувалася дія.

ЧОМУ НЕ МОЖНА БРАТИ ЗАЙЧЕНЯТ У РУКИ?

Почує зайчиха людський дух і побоїться підійти до малят. У лісі діти знайшли зайченят. Так вони можуть з голоду загинути. У руки зайченят брати не можна.

- Розташуйте їх у такому порядку, як відбувалася дія.

3. Прочитайте речення.

Жили собі дід та баба. Зайчик забіг до двору. А хто, хто в рукавичці живе?

- Визначіть чи є ці речення текстом.

4. Прочитайте вірш. Із скількох речень складається вірш? Чи зв'язані речення за змістом?

У ВЕСЕЛОМУ ТРАМВАЇ

У веселому трамваї
їдуть зайчики до гаю.
Про дівчаток і хлоп'яток
Пісеньки вони співають.

Петро Король

- Запишіть перші два рядки. Підкресліть слова, які не можна перенести.

5. Прочитайте і поміркуюйте, які слова з якого рядка «загубились».

І мала, і кучерява,
і тихенька і ласкава.
Песик її,
бабця доїть і,
має брата баранця.
називається

стриже

вівця

стеререже

Марія Підгірянкa

6. Розгадайте ребус

7. Складіть речення так, щоб вийшов текст.

У нього все тіло вкрите голками.
Але поколов свої лапки.
Тато приніс Володі їжака.
Котик хотів погратися з їжачком.

1. Відгадайте загадки. Складіть і запишіть усно речення зі словами-відгадками.

1. Я на сонце дуже схожа:
Золотиста, ніжна, гожа.
Рано-вранці розцвітаю,
Пелюстками всіх вітаю.
Відгадати вам не важко, що за квітка ...

2. В житечку зеленим –
Факели вогненні:
Цілий день собі горять,
сонечком лягають спать...

3. Цвіте синьо; лист зелений
квітник прикрашає,
хоч мороз усе побив –
його не займає....

- Опишіть вашу улюблену квітку.

2. Ознайомтесь та обговоріть алгоритм списування.

АЛГОРИТМ СПИСУВАННЯ

1. Уважно прочитайте те, що будете списувати.
2. Якщо це текст, то читайте кожне речення і повторюйте його напам'ять.
3. Подумайте, чи є там незрозумілі слова. Якщо є, запитайте про них у вчителя.
4. Списуючи, продиктовуйте собі кожне слово по складах.
5. Перевірте свої записи з тим, з чого списували.

3. Спишіть слова за алфавітом. Беріть до уваги не тільки першу, а й другу букву. Вставте пропущені букви. Під час списування користуйтеся алгоритмом.

Дят..л, українец.., г..рой, портфел.., в..дмідь, ч..твер,
кал..ндар, вул..ця, д..тина.

4. Спишіть текст. Перевірте написане.

Гніздечко в білки затишне.
Усередині вистелене шерстю і
пір'ям. Воно добре утеплене. У
ньому білочка пересиджує дощі
й морози. У гнізді білочка
зберігає горішки. Тут
народжуються білченята.

5. Промовте скоромовку.

Сів шпак на шпаківню,
заспівав шпак півню:
- Ти не вмієш так, як я,
так, як ти, не вмію я.

6. За серією малюнків складіть усну розповідь.

1. Запишіть слова.

2. Прочитайте. Як ви гадаєте це окремі речення чи текст? Свою думку доведіть.

У нашому будинку живе дуже красивий кіт. Вуса і брови у нього довгі й білі. Очі схожі на круглі зелені ґудзики. Шерсть у цього кота чорна, як вугілля, а мордочка біла.

- Дайте відповіді на питання і виконайте завдання.

1. Кого описують в тексті?
2. Які слова допомагають уявити зовнішність кота?
3. Чи схожий котик на малюку з тим, що у тексті?
4. Опишіть котика, що зображений на малюнку.
5. Зробіть висновок, який текст називається текстом-описом?

3. Ознайомтесь та обговоріть алгоритм складання тексту-опису.

АЛГОРИТМ ОПИСУ ПРЕДМЕТА

1. Розгляньте уважно предмет.
2. Визначте його особливості за формою, розміром, кольором, смаком та іншими ознаками.
3. Опишіть окремо кожну особливість предмета.

4. Доповніть опис котика за малюнком.

Мій пухнастий котик Мурчик.

5. Спишіть. Написане перевірте. Хвилястою лінією підкресліть слова – ознаки предметів.

МУРКА

У нашої Мурки пухнастий хвостик. Лапки чорненькі. Вуса в Мурки довгі. Вона любить гратися клубочком з ниток. Часто Мурка заплющує очі й тихо муркоче.

6. Опишіть свого котика користуючись словами з довідки.

Довідка:

розмір: великий, маленький, крихітний, товстий, товстенький, вгодований, граціозний;

колір очей: блакитний, зелений, сірий;

колір і густина шерсті: рудий, білий, чорний, смугастий, триколірний, пухнастий, гладкошерстий;

характер: ласкавий, грайливий, спокійний, веселий, допитливий, вихований, акуратний, охайний;

хвіст: довгий, короткий, пухнастий;

звички тварини: любить грати з іграшковою мишкою, вважає за краще спати в кошику, не любить купатись.

7. Запишіть, які ви знаєте клички котів.

8. Прочитайте вірш. Виберіть і назвіть слова, якими описано кішку.

ПІДКІВКИ

В маленької киці
м'які топтаниці,
гостренькі дряпки –
з підківками лапки.

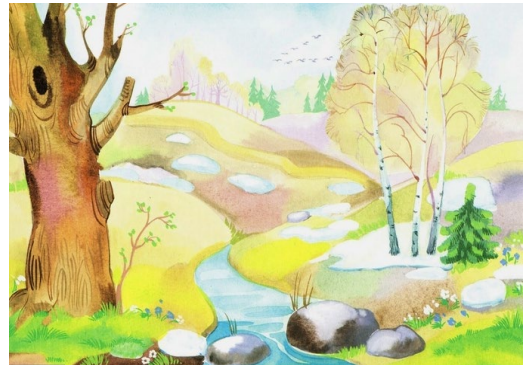

- Поясніть значення виділених слів.

1. Прочитайте вірш. Вставте пропущені слова з довідки.

Все у _____ довкола:
 Пасовище, ліс і поле.
 Мчать _____ до ріки,
 Ліплять _____ ластівки.
 А в сороки новина.
 Сповіщає всіх вона:
 Наближається _____.

Довідка: зелені, весна, гнізда, струмочки.

2. Доберіть якнайбільше слів, що виражають ознаки предметів до поданих слів.

Сонце, небо, хмарки, вітерець, струмок, земля.

3. Розляньте малюнок і доберіть влучні слова до слів: квітка, листочки, стебельце.

• Прочитайте опорні слова, які допоможуть скласти опис улюбленої квітки.

Квітка	Стебельце	Листочки
ніжна, біла, пахуча, фіолетова, жовта, маленька, тендітна.	тоненьке, соковите, струнке, високе, коротеньке, міцне.	круглі, зелені, гострі, довгі, різьблені, невеличкі.

4. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка зараз пора року?
2. Що з'являється весною на деревах?
3. Які перші весняні квіти?
4. Чим вкривається весною земля?

5. Складіть усне висловлювання на тему «Прийшла весна» за малюнком і опорними словами.

Опорні слова: небо, вище, тепле, тане, струмочки, дзвенять, повернулися, поселились, шпаківні, з'являються, незабаром, перші квіти, розпускаються, калюжі, проталини.

6. Прочитайте текст.

Весняний місяць травень радує всіх свіжою зеленню, дзвінкими піснями птахів. Початок травня – час цвітіння вишні, груші, яблуні. Над квітами цілісінький день гудуть бджоли. У садах співають солов'ї. На кінець місяця в багатьох гніздах з'являються пташенята.

Петро Панч

- Перекажіть, що автор описує в тексті.

7. Прочитайте слова і поміркуйте, на яку тему можна скласти розповідь за ними.

Гарні будинки; широкі вулиці, обсаджені деревами; красиві клумби; затишні алеї, парки; зелені сади; центральна вулиця; старовинне місто; широкі лани.

8. Уявіть, що ви – екскурсовод і вам треба розказати гостям про своє місто (село). Скористайтеся планом і опорними слова із вправи 7.

План

1. Як називається місто (село)?
2. Які визначні місця в ньому є?
3. Як змінилося місто (село) за останні роки?
4. Куди ви порадите піти вашим гостям?

1. Прочитайте і відгадайте загадку.

Розквітають в луках квіти,
Зеленіють в лісі віти.
Все зелене, молоде.
За весною що іде?

- Які слова допомогли відгадати загадку?
- Скажіть, за що ви любите літо?

2. Випишіть з вірша слова у три колонки: слова-назви предметів, слова-назви ознак, слова-назви дій.

ЩЕДРЕ ЛІТО

Літня спека, грози, грім,
Літо, ти прекрасне всім!
Скільки в тебе є скарбів:
В лісі – ягід та грибів;
У садках – смачна малина,
Аґрус, яблука, ожина.
Фрукти й зелень соковита –
Це смачні дарунки літа.
Ген тече срібляста річка...
Ой і тепла ж в ній водичка!
Можна влітку засмагати
Можна плавати й пірнати.

Т. Корольова

3. Розмістіть в певній послідовності назви народних літніх свят. Складіть з одним із них речення.

Івана Купала
Спаса
Петра і Павла
Маковея
Трійця

4. Розкажіть, як ви мрієте провести літні канікули.

5. Прочитайте текст.

Скоро настане тепле літечко. Розпочнуться канікули.

Ми поїдемо в село до бабусі. Там річка, ліс і багато друзів. Будемо ловити рибу, збирати ягоди, кататися на велосипедах. А ще допомагатимемо бабусі годувати курей, пасти телятко, підмітати подвір'я.

Нам дуже подобається проводити канікули у бабусі.

- Про що розповідається в тексті?
- Що люблять діти робити в селі?

6. Складіть власну розповідь про свої майбутні канікули. Використовуйте опорні слова.

Опорні слова: літо, спека, веселка, похід, річка, море, село, книжка, пісок, рибалка, вудка, місто, на городі, дача, господарство, гриби, трава, друзі, здивувало, запам'яталося.

Узагальнення вивченого

1. Напишіть каліграфічно.

Рр Рі ро ід од
рід родина рідня **люблю**

- Назвіть послідовно всі звуки і букви у виділеному слові.
- Порівняйте кількість букв і звуків у цьому слові.

2. Змініть твердий приголосний на м'який. Чи змінилося значення слова?

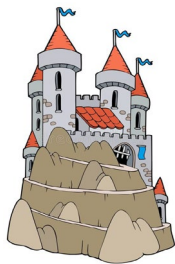
Рад, сад, вив, синив, сіл, перелаз, рис, мала, бура, лан, зораний, лада, син.

3. Доберіть склад, щоб утворилося слово. Підкресліть наголошений склад.

Гру..., шап..., кали..., воро..., по..., сос..., коро..., книж..., не... .

4. Прочитайте речення, правильно наголошуючи слова. Пригадайте пам'ятку списування тексту й спишіть його, ставлячи наголос у словах.

На дверях висить замок. На горі гарний замок. На підвіконні сушиться сім'я. За столом зібралася вся сім'я.

5. Розкажіть, на кого схожий/схожа твій (твоя) однокласник (однокласниця) за зразком:

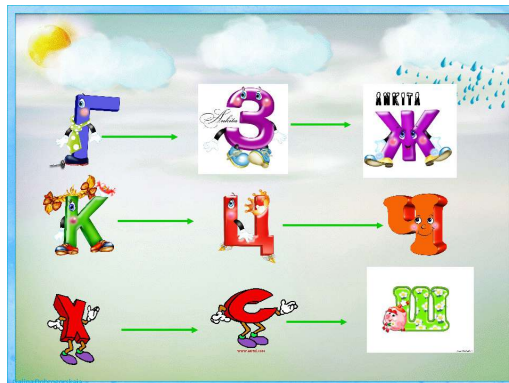
Ти схожий/схожа на..., тому що...

Ти мені нагадуєш..., тому що...

Я впізнаю в тобі..., тому що..

6. Поясніть, які звуки чергуються в коренях. Якими буквами вони позначені?

Дорога – дорозі – доріжка.
Плуг – на плузі – плужок.
Берег – на березі – бережок.
Рука – руці – ручка.
Бік – на боці – бочок.
Ріка – у ріці – річка
Муха – мусі – мушка.
Кожух – на кожусі – кожушок.
Вільха – на вільсі – вільшина.

7. Запишіть слова, поділяючи їх для переносу.

Бойовий, майонез, район, знайомий, підйомний.

8. Поміркуйте, яку першу літеру пропущено у слові. Запишіть утворені імена. Напишіть імена своїх батьків.

..ем'ян, ..етро, ..тепан, ..икола,
..лена, ..етяна, ..адія, ..рина.

9. Спишіть слова. Поставте, де потрібно, апостроф.

М..ята, в..яжу, реп..ях, в..юн, черв..як, Р..ябко,
п..явка, р..ядно, м..який, п..ятниця.

10. Зі слів кожного рядка складіть речення і запишіть його. Доповніть текст 1-2 реченнями. Над словами поставте наголос.

- ліс, У, весна, прийшла.
- одяглися, у, Деревя, вбрання, зелене.
- Над, бджоли, гудуть, квітами.

ЗМІСТ

Звуки мовлення. Букви.....	4
Вітальна листівка.....	6
Звуковий аналіз слів.....	8
Склад. Наголос.....	10
Висловлювання за серією сюжетних малюнків.....	12
Звукове значення букв я, ю, є, ї.....	14
Текст за поданим початком.....	16
Буквосполучення йо, ьо.....	18
Правопис ненаголошених [е] та [и].....	20
Позначення на письмі подовжених приголосних звуків.....	22
Велика буква в словах.....	24
Чергування голосних.....	26
Чергування приголосних.....	28
Правопис слів з апострофом.....	32
Закріплення вивченого.....	34
Слова – назви предметів.....	36
Слова – назви ознак.....	38
Слова – назви дій.....	40
Прийменник.....	42
Опис предмета.....	44
Запрошення.....	46
Речення.....	48
Складання та запис речень.....	52
Висловлювання на основі фільму.....	54
Текст.....	56
Опис за малюнком.....	60
Текст за опорними словами.....	62
Розповідь про літні канікули.....	64
Узагальнення вивченого.....	66

Навчальне видання

**Т.А. Лозан, В.М. Бондарева, С.Г. Звягінцева,
Л.М. Ішбердієва, І.В. Мошняга**

**УКРАЇНСЬКА МОВА.
Післябукварний період**

**Підручник для 1 класу
загальноосвітніх шкіл**

Редактор *Т.А. Лозан*

Коректор *Т.А. Лозан*